

Den sociala statusen på skolgården

En kvalitativ studie om vilken betydelse den sociala statusen har i barnens fria lek på skolgården

Av: Nancy Mwasongwe och Matilda Sylvén

Handledare: Liza Haglund

Södertörns högskola

Grundlärarutbildning med interkulturell profil med inriktning mot Fritidshem

Fritidspedagogiskt område 180hp

Självständigt arbete 15 hp

VT2024

Abstract:

The social status on the schoolyard: **A qualitative study on the significance of social status in children's free play on the schoolyard**

The purpose of the study is to examine the significance of social status in children's free play. Using a qualitative method, we conducted semi-structured interviews with two educators from a school, supplemented by approximately seven observations. We reviewed relevant previous research on how participation, inclusion/exclusion, and status positioning may affect children's play in the schoolyard. The study revealed that educators perceive a connection between social status and children's inclusion in play, although this may vary from child to child depending on interests and affiliations. The results indicate that it is not always about status, but largely about being with friends where power dynamics do not exist. However, some children strive to associate with the "cool" kids and are willing to do almost anything to be included. The study highlighted how children employ various strategies to gain access to play, with those who may struggle with social codes opting for less effective strategies. It was noted how children with lower self-esteem were the most exploited and manipulated by those with higher status. Additionally, the study observed a different distribution of roles in play, where those with lower status often assumed less desirable roles. Ultimately, the results demonstrated that the dynamics of social status among children vary depending on their own status, whether high or low.

Keywords: Social status, cooperative strategies, power, included, excluded, peer cultures, social positionings, school-age educare centre, school age educare teacher

Sammanfattning

Studiens syfte är att undersöka, vilken betydelse den sociala statusen har i barnens fria lek. Med hjälp av en kvalitativ metod har vi genomfört semistrukturerade intervjuer med två pedagoger från en skola och kompletterat detta med ca sju observationer. Vi har tagit fram relevant tidigare forskning kring hur deltagande, inkludering/exkludering och statuspositioneringar kan ha för betydelse i barnens lekar på skolgården. Undersökningen visade att pedagogerna ser ett samband mellan den sociala statusen och barnens välkomnande i leken, men att det dock kan skilja sig från barn till barn beroende på intressen och gemenskaper. Resultatet visar att det inte alltid handlar om statusfrågan, utan att det till stor del handlar om att vara med sina vänner där maktpositioneringar inte existerar. Men att det finns en del barn som strävar efter att umgås med de ”coola” barnen och gör i princip vad som helst för att få vara med. Det framkom i studien hur barn använder sig av olika strategier för att få tillträde till lekar, där barn som kan ha svårigheter med de sociala koderna väljer de mer ineffektiva strategierna. Det uppmärksammades hur barn med sämre självkänsla är de som blev mest utnyttjade och manipulerade utav de med högre status. Det som också stod ut i vår studie är att rollfördelningen i lekarna såg annorlunda ut, där oftast de med lägre status fick de sämre rollerna. Slutligen visade resultatet att det kan skilja sig i hur den sociala statusen utspelar sig mellan barnen beroende på vilken status man har, det vill säga ifall man har en hög alternativt låg status.

Nyckelord: Sociala status, tillträdesstrategier, makt, inkludering, exkludering, kamratkulturer, statuspositioneringar, fritidshemmet, fritidshemslärare

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund.....	1
2. Syfte och frågeställning.....	2
3. Tidigare forskning	3
3.1 Deltagande	3
3.2 Inkludering/exkludering; I leken.....	4
3.3 Statuspositionering; osäkerhet	5
4. Teori	7
4.1 Maktanalys.....	7
4.2 Sociologiska traditionen.....	9
4.3 Centrala begrepp	9
4.3.1 Social reproduktion.....	10
4.3.2 Kamratkulturer.....	10
4.3.3 Tillträdestrategier	11
5. Metod.....	12
5.1 Intervjuer.....	12
5.2 Inspelning och transkribering.....	13
5.4 Observationer	13
5.5 Urval	14
5.6 Analys av datamaterial	14
5.7 Etiska överväganden	14
5.8 Arbetsfördelning.....	15
6. Resultat och analys	15
6.1 Deltagande i leken.....	16
6.1.1 Barns valmöjligheter.....	16
6.1.2 Kamratkulturer och makt.....	17
6.2 Inkludering/exkludering i leken	19
6.2.1 Välkommandet i leken	19

6.2.2 Gruppnormer.....	20
6.2.3 Barns olikheter.....	21
6.3 Osäkerhet och beteende	21
6.3.1 Självkänslans roll.....	22
6.3.2 Strategier.....	22
6.3.3 Tillhörighet och social reproduktion.....	24
7. Diskussion	24
7.1 Metoddiskussion	29
7.2 Förslag till fortsatt forskning.....	29
7.3 Hur vår studie kan bidra till professionsutvecklingen.....	30
8. Referenser.....	31
9. Bilagor	33
9.1 Bilaga A	33
9.2 Bilaga B	34
9.3 Bilaga C	35

1. Inledning och bakgrund

Östlund (2020 s. 114) skriver hur kulturellt betingade olikheter mellan människor kan ha betydande konsekvenser i samhället, det vill säga att dessa skillnader leder till skapandet av hierarkier och ojämlikheter när det kommer till resurser och möjligheter. Östlund (2020) belyser även hur dessa skillnader inte är naturliga eller oföränderliga utan är kulturellt konstruerade, vilket menas med att de formas av samhällets normer och värderingar. Östlund (2020) betonar att dessa skillnader kan leda till att vissa grupper tilldelas mer makt, resurser och möjligheter än andra.

Den sociala statusen är något som vi alla stött på under vår egen skolgång, där barn exempelvis kategoriserar varandra som populära och impopulära. Social status kan variera från skola till skola beroende på barngruppen och skolan, men att innebörden är densamma. Den sociala statusen kan ses som en eftersträvan bland barn där det rör sig om att barnen vill ha en sådan hög status som möjligt för att minimera risken för uteslutning. Vi vill därför undersöka hur den sociala statusen kan ta sig till uttryck i barnens fria lek på skolgården. Vi valde detta ämne då det är väldigt intressant att se hur faktorer som social status kan påverka hur barn beter sig i olika gruppansättningar och om det kan skifta beroende på om en viss person med stort inflyttande inte är på plats. Under vår verksamhetsförlagda utbildning har vi även observerat hur olika statuspositioner kunnat ha för betydelse i barnens lek. Det har varit tydligt för oss att beroende på vilken statusposition ett barn innehar, så skiljer sig både graden av deltagande och det sätt de utövar inflyttande i leken. Vi har sett hur barn med lägre social status använder sig av tillträdesstrategier vilket är olika tillvägagångssätt till att försöka delta i redan startade lekar där den med högre status antingen ger de en mindre roll i leken eller exkluderar barnet helt. Barn som ligger lägre ner bland statuspositionerna kämpar för att klättra sig upp och få känna en samhörighetskänsla.

Vi valde att undersöka det här ämnet då vi upplevde att det möjligtvis inte var studerat på samma grad inom fältet för barn i åldern sju till nio år på fritidshemmet, som det verkar vara för barn i förskolan. Ett exempel på forskning inom förskolan när det kommer till makt är Cederborg (2019) som har gjort en videodokumenterad etnografisk fallstudie, där hon forskar kring maktrelationerna i förskolebarnens lek.

2. Syfte och frågeställning

Syftet med den här studien är att undersöka vilken betydelse den sociala statusen har i barnens fria lek på skolgården. Vi vill därmed studera vilken betydelse olika statuspositioner har på barnens deltagande och inflytande i leken. Syftet är därmed att bidra med fördjupad kunskap om villkor för barnens lek. Frågorna vi kommer att utgå från är följande:

- Vilka möjligheter har barnen i årskurs 2 till att delta i olika lekaktiviteter utifrån deras sociala status?
- Vilken betydelse har barns sociala status i årskurs 2 när det kommer till att inkludera andra i deras lek?
- Vilken betydelse har barns osäkerhet kring sin sociala status för deras handlingsmöjligheter under den fria leken på skolgården enligt pedagoger?

I denna studie syftar vi på barns sociala status genom deras popularitet, hur omtyckta de är och den makt de innehar.

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt kommer vi att presentera forskning som har relevans för vårt syfte och frågeställningar. Vi kommer att presentera forskningen genom olika rubriker som följer ett tema. Där det första temat är; deltagande som kommer att innehålla forskning som handlar om tillämpandet av olika tillträdesstrategier samt praktikgemenskaper som syftar till alliansbildningar och hur de olika gemenskaper har olika tillträdesstrategier. Det andra temat som följer är inkludering/exkludering i leken, som riktar in sig på forskning om relationsskapandets negativa och positiva påföljder som exempelvis uteslutning. Det sista temat är statuspositionering: osäkerhet som berör popularitet och hur den sociala statusen kännetecknas med makt och social prestige.

3.1 Deltagande

I det här avsnittet refererar vi till forskning som kan relateras till vår första frågeställning.

I Dahls (2011) studie riktar hon fokuset mot olika praktikgemenskaperna som sociala konstruktioner. Teorin praktikgemenskaper är ett begrepp hämtat från den sociala teorin som (se Dahl som referera till Wenger, s. 7) valt att bruka som ett sätt att förstå hur människor skapar sin tillvaro. Detta kan leda till förvirring för de vuxna då kamratkulturerna ser olika ut och det kan leda till svårigheter i hur pedagogerna ska förhålla sig till de olika grupperna (Dahl 2011, s. 25). Den fokuserar på barns förmåga att skapa alliansbildningar inom och mellan de praktikgemenskaperna som tar plats på fritidshemmet. Metoden som används i forskningen är deltagande observatör, där forskaren intagit en position som observatör och haft ett nära samspel med barnen. I barns vardagstillvaro går det ut på att bygga relationer och även arbeta med att kunna samspela.

Resultatet visar att barns interaktionsutrymme och interaktiva område är något som de aktivt försvarar eller ägnar tid åt att få tillträde till. Kamratallianser är en strategi som barn använder sig av för att knyta an till barn i sin omgivning och då lekarna avbryts av organiserade lekar blir kamratinteraktionerna väldigt ömtåliga.

I Dahls (2011) studie visar resultatet att allianser kan uppstå både kring en gemensam aktivitet eller fråga som tar sin utgångspunkt från ett gemensamt intresse. Däremot kan det skilja sig från de olika praktikgemenskaperna hur alliansen äger rum. Det framkommer även att det finns en variation av strategier hur barnen ges tillträde till leken samt att värna om deras interaktionsutrymmen. Hon kommer fram till att barnens positioneringar skapar olika förutsättningar för inkludering, det vill säga att det finns olika möjligheter för exkludering.

I en annan forskning gjord av Andrews, McDowell, Spadafora och Dane (2021) tar de upp hur ungdomar tävlar om att ha makt och dominans över andra. I deras studie har de använt sig av sociala nätverk som betyder att ungdomar har flera typer av relationer som inkluderar bland annat vänner, familjemedlemmar och grannar. Detta har studerats med hjälp av enkäter för att fråga ungdomar om deras vänskapsrelationer i klassen och i allmänhet. Studien belyser hur ungdomarna använder sig av varierande tillträdesstrategier, såsom tvångsstrategier och kooperativa strategier där framgången av det olika tillvägagångssättet skiftar.

Resultatet visade att de tvingande så som mobbning och skrämsel samt det kooperativa strategierna som innefattar att man är samarbetsvillig för sin egen vinning nyttjades av ungdomar med hög social status. Vilket i sin tur kopplades till makt, popularitet och omttyckbarhet. De understryker att dessa strategier oftast är sammankopplade med två olika faktorer där en av de är ungdomar som anses centrala, det vill säga de ungdomar som är aktiva inom flera vänskapskretsar (Andrews m.fl. 2021, s. 446). Den andra faktorn är prestige, vilket menas med att ett barn kan vara prestigefyllt. De syftar alltså till att ungdomarna är eftertraktad att ha som vän och är inflytelserik.

Resultatet visade att trots att barnen tillämpade liknande strategier så upplevde de inte samma grad av makt. De menade vidare att det finns ungdomar som nyttjar de olika tvångsstrategierna för att få högre social status och lyckas med det. Men att det däremot finns ungdomar som inte nyttjar dessa strategier, men som ändå besitter en högre social status (Andrews m.fl. 2021, s. 447).

3.2 Inkludering/exkludering; I leken

I det här avsnittet refererar vi till forskning som kan relateras till vår andra frågeställning.

I Lago och Elvstrands (2019) forskning undersöker de barns exkludering och osynliggörande av varandra i en fritidshemskontext. Metoden som använts för forskningsarbetet är ett fältarbete där materialet kommer från tre olika skolor med en fritidsverksamhet. Lago och Elvstrand (2019) nämner i sin forskning att majoriteten av elever mellan 6–8 år går på fritidshem antingen före eller efter skolan. Där forskarna menar att eleverna understryker hur viktigt lek och vänskapsrelationer är på fritidshemmet.

Lagos och Elvstrands (2019) resultatdel framlägger hur elevkontrollerade och fria aktiviteter kan leda till att elever hamnar i utsatta situationer. De menar att ett upprepande av dessa uteslutningar som elevkontrollerade och fria aktiviteter för med sig kan ge följder såsom mobbning. I studien utforskas även hur vardagliga normer skapas genom ett komplext interaktionsspel där barn aktivt definierar situationer för att etablera en känsla av gemenskap, vilket därigenom kan leda till att andra barn utestängs. De syftar till att barn får delta på de premisser som skapats av andra elever.

Lago och Elvstrand (2019) belyser hur fritidshemmet är den verksamhet där exkludering sker som mest, då fritidsverksamheten är mer fritt och har elevinitierade aktiviteter. I och med detta blir barnen enligt den sociala exkluderingsprocessen osynliggjorda av barn, men att de vuxna i omgivningen ger en förstärkande effekt genom den bristande pedagognärvaron. Vilket skapar förhållanden där exkludering kan ske och barn blir osynliggjorda.

Resultatet visar även hur pedagogernas ögonblicksbilder det vill säga saker som sker i stunden, vilket på lång sikt kan bli problematiska, då exkluderingsprocessen är långdragen och inte en engångsföreteelse. Lago och Elvstrand (2019) tar upp att barn med låg social status oftast är de som bortprioriteras i den fria leken. Därav är det viktigt att problematisera hur fria de fria aktiviteterna ska få vara samt att utöka de styrda aktiviteterna för att skydda de barn som är utsatta.

3.3 Statuspositionering; osäkerhet

I det här avsnittet refererar vi till forskning som kan relateras till vår tredje frågeställning.

Yan Li och Michelle F. Wright syftar till att undersöka hur sociala beteenden kan kopplas till kamratsstatusar, där de utgår från ungdomars sociala mål. Där exempelvis popularitetsmål och

sociala preferensmål samt deras relationer till osäkerhet när det kommer till social status är i fokus. Li och Wright (2013) tar upp hur den sociala statusen kännetecknas idag med social prestige, makt och kallas för popularitet. Populariteten mäts oftast genom kamratnominering där det röstas om vem som är mest populär samt impopulär, och där definierar de vilka som har högre samt lägre status.

Li och Wright (2013) menar vidare att popularitetsstämpeln är något som är väldigt eftertraktat hos både barn och unga, och att man vill tillhöra grupper med högre social status. De skriver om hur populariteten oftast är kopplad till en relationell aggression som kan förklaras som ett beteende som syftar till att såra andra genom exempelvis att hånas, retas och förnedra. Det beteendet används för att uppnå sin popularitetstatus. De menar att de som redan har en hög status är de som nyttjar den relationella aggressionen som mest, då de anser att de är mer legitima att använda det. Li och Wright (2013) nämner också att det finns de ungdomar som känner sig hotade eller osäkra kring sin status, och använder sig därav aggressiva strategier som antingen främjar eller skyddar deras sociala status. Resultatet av Li och Wright (2013) forskning tyder att ungdomar strävar efter att ha vänner som besitter på en högre social status inom både det sociala preferensmålet samt popularitetsmålet.

Resultatet visar även att ungdomarnas enkätsvar som visar hur popularitetsmålet har en stark koppling till den relationella aggressionen, och det prosociala beteendet som innefattar att man är hjälpsamt och stöttande hade en mindre koppling till relationell aggression.

Ungdomarna konstaterar även att det sociala preferensmålet som handlar om att man har empatiska egenskaper, har ett svagare samband med den öppna och relationella aggression, och ett starkare samband med det prosociala beteendet (Li & Wright 2013).

I relation till vår egen studie kan vi med hjälp av vår tidigare forskning kunna lyfta vårt resultat när det kommer till hur makt och popularitet kan kopplas till den sociala statusen. Trots att en del av vår tidigare forskning utgår från ungdomar kan vi se hur detta kan ha ett samband med vår egen studie med barn i åk 2. Med den här studien bidrar vi med en djupare inblick i hur social status i åk 2 kan kopplas samman med deltagande, inkludering, exkludering samt osäkerhet, det vill säga hur alla dessa faktorer i slutet grundar sig i social status. Vår studie fokuserar på barn i åk 2, då vi uppmärksammat att det inte finns mycket tidigare forskning kring makt och social status när det kommer till barn i lågstadiet.

4. Teori

I det här avsnittet kommer vi att utgå från Thom Axelssons och Jonas Qvarsebos bok, *Maktens skepnader och effekter, maktanalys i Foucaults anda* (2017) där de skriver om Foucaults teori om makt genom olika historiska perioder där författarna introducerar hans begrepp för att förstå olika former av makt.

Vi har också utgått ifrån boken *Lekteorier*, skriven av Mikael Jensen (2013). I boken tar författaren upp ett flertal teorier, kopplade till olika teoretiska perspektiv. En av teorierna som presenteras i Jensens bok (2013) är relevant i vår forskningsstudie då den utgår enbart från barndomssociologen William Corsaro. Med utgångspunkt i den sociologiska traditionen har Corsaro intresserat sig för barn som sociala varelser, därav tillämpas den till vår studie. Vi har valt att fokusera på de begrepp som är relevanta i relation till forskningen, vilket är *social reproduktion, kamratkulturer och tillträdesstrategier*.

Vi kommer att utgå från teoretikern Foucaults maktanalys samt Corsaros teori om den sociologiska traditionen.

4.1 Maktanalys

Den Foucaultinspirerade maktanalysen är enligt Axelsson och Qvarsebo (2017) inte en metod som har strikta instruktioner hur analysen ska utformas, utan de menar på att Foucaults analys ses mer som olika verktyg man kan använda som man själv vill. Dock menar de att man kan tillämpa fyra dimensioner i en maktanalytisk studie som ska ha sin utgångspunkt i Foucaults maktanalys. Vår maktanalys är också Foucaultinspirerad, dock har vi inte tidigare sett någon studie där man har studerat makt mellan barnet utifrån Foucault. Men vi kommer att pröva den i studien av barns handlingar.

Den första dimensionen som nämns är synligheter som handlar om synliggörandet kring hur ett visst fenomen har problematiserats eller uppmärksamats. Det vill säga att vi uppfattar vår värld genom våra individuella perspektiv samt våra positioneringar i det samhället vi lever i. Axelsson och Qvarsebo (2017) jämför den här dimensionen med hur man som exempelvis läkare ser ett fenomen ur ett perspektiv, och en polis utifrån ett annat perspektiv. De menar alltså att det vi uppfattar som synligt i vår omvärld är beroende på vilken kontext och vilka diskurser som vårt samhälle präglas av. I vår studie kommer vi kunna nyttja den här dimensionen genom att undersöka hur den sociala statusen synliggörs på skolgården i barnens

fria lek. Det kan tydliggöras genom att vi kommer att utforska vilka beteenden som är synliga när det kommer till barn som besitter hög eller låg social status.

Den andra dimensionen som tas upp i den Foucaultinspirerade maktanalysen är kunskap och vetande som syftar till de beteenden, attityder och handlingar som styr hur vi bör vara och leva. Axelsson och Qvarsebo (2017) skriver hur den här dimensionen riktar sig till vilka vetanden det finns i en viss kontext, och hur de kan möjliggöra olika typer av styrningar. De menar vidare att de diskurser som finns kopplas samman med vetandet. Därigenom blir vetandet en förståelse för olika fenomen och skapandet av handlingsutrymmen där vi styrs eller blir styrda. Kunskaps- och vetandedimensionen kan i relation till vår studie undersökas genom att fokusera på hur barns olika kunskaper och vetanden används för att stödja den föreställning som finns kring barns sociala status. Det vill säga att vi kan analysera de kunskaper och vetanden barnen besitter för att kunna upprätthålla de olika statuspositionerna, samt hur de förhåller sig till normer.

Axelsson och Qvarsebo (2017) nämner tekniker och praktiker som den tredje dimensionen av Foucaults maktanalys. Där de förklarar hur teknikerna och praktikerna hänger samman med synligheten och vetandet genom att man använder sig av olika tekniker som strävar efter att påverka eller förändra människors beteenden samt attityder. De menar därmed att denna del av analysen inriktar sig på att analysera vilka metoder som används för att utöva makt i den kontexten man ska studera. Med det sagt kommer vi på så sätt att använda denna del i vår studie genom att utforska vilka strategier och metoder barnen använder för att utöva makt.

Subjektiviteter är den fjärde dimensionen som Axelsson och Qvarsebo (2017) tar upp i maktanalysen, där den syftar till att undersöka vilka subjekt som är målet för de olika processerna som handlar om att styra och påverka beteenden, attityder och uppfattningar. Det vill säga med en subjektanalys kan man gå djupare in på hur subjektet har konstruerats och förändrats över tid. I vår studie kommer vi att kunna undersöka de idealiserade formerna genom att utforska de olika beteendena som formar barn med hög social status, samt hur det förändrats över tid.

4.2 Sociologiska traditionen

Inom den sociologiska traditionen studeras människors sociala liv, hur samhället är strukturerat och organiserat utifrån det mänskliga samhället. Ämnet sociologi kan delas upp i två fält mikrosociologi och makrosociologi, inom mikrosociologi studeras bland annat mindre grupper, normer, relationer, makt, identitet och konflikter. I det makrosociologiska fältet studeras samhällets organisation i termer från politiskt styre, utbildning, arbete, arbetsdelning, arbetslöshet och utanförskap, även studerades samhällets struktur i uppdelningarna generationer, klasser och kön.

I den sociologiska traditionen finns det ett flertal teoretiker som är värda att nämna som Emelie Durkheim som studerade hur samhället organiserar arbetsdelning och normsystem, Karl Marx som uppmärksammade samhällsklasser, makt, social orättvisa och utanförskap i ett industrialiserat samhälle (Jensen 2013, s. 177). Även Max Weber fokuserar på hur individens möjligheter och val tagit form i ett mer rationellt samhälle. I den här studien kommer vi att utgå ifrån den teoretikern vi anser relevant för vår studie vilket i detta fall är William Corsaro som vi nämnt tidigare. Corsaro ses som huvudpersonen av studier som berör barn som sociala varelser (Jensen 2013, s. 177).

Jensen (2013) tar upp att interaktionsmönstren mellan barn och vuxna kan se annorlunda ut, eftersom barn skapar egna mönster och principer i hur samspelet fullbordas, i jämförelse med hur samspelet kan se ut mellan vuxna. Corsaro talar om tre skilda begrepp som vi kommer att gå in mer på (se kap. 4.3), där det grundläggande begreppet är *social reproduktion*. Begreppet handlar om att barn skapar beteendemönster utifrån vad de sett tidigare generationer göra. Ett exempel som nämns i boken (Jensen 2013, s.185) är att barn gör som sina föräldrar. Det andra begreppet är *kamratkulturer*, som handlar om hur det kan finnas flera grupper som skiljer sig från varandra (Jensen 2013, s. 187). Det tredje begreppet är *tillträdestrategier* som handlar om hur barn gör för att inleda en interaktion med ett annat barn (Jensen 2013, s.190).

4.3 Centrala begrepp

I det här avsnittet kommer vi att lyfta tre centrala begrepp som är aktuella för William Corsaros forskning inom den sociologiska traditionen.

4.3.1 Social reproduktion

Begreppet social reproduktion är det så kallade mest centrala begreppet enligt Corsaro när det kommer till förståelsen av barns lek. Det betyder att barnen skapar beteendemönster utifrån något de sett från tidigare generationer göra, till exempel ens föräldrar. När människor vill påpeka att barn inte är helt fria brukar detta begrepp komma på tal, då barn oftast inte väljer om de ska härma ett beteende de sett innan eller komma på ett helt nytt beteende.

Barn tenderar även att reproducera genusmönster till exempel att flickor börjar sminka sig för att det anses "kvinnligt" och pojkar har kort hår för att det anses "manligt". Om barn inte reproducerar ett socialt beteendemönster, så producerar de ett nytt beteende. Exempelvis när barn imiterar blir det en slags form av reproducering då de tar efter en annan persons beteende. När barnen improviserar leder det till att de producerar något nytt i den stunden. Det negativa med att använda sig av reproducerande beteendemönster är att världen utvecklas och ändras varje dag, och ifall man låser sig vid ett visst beteende kommer det inte att fungera bra i längden (Jensen 2013, s.185).

Dock är det positivt med att reproducera ett visst beteende i sammanhang där det hjälper en att passa in, till exempel en omgivning där de äter med händerna och du tar efter detta beteende vilket blir för dig ett naturligt beteende. Reproduktionen har även sina positiva och negativa sidor, det positiva kan vara att barnet utvecklas genom att ta egna beslut och testa saker de är intresserade av och inte göra som alla andra. Dock kan det vara negativt om barnet väljer att bara göra på sitt sätt då det kan leda till att de inte passar in i någon grupp. Detta går att koppla till barnens fria lek då, de oftast väljer att göra som andra barn för att inte bli exkluderade (Jensen 2013, s. 186).

4.3.2 Kamratkulturer

Begreppet kamratkulturer har i grunden skapats från betydelsen av kultur (Jensen 2013, s. 187). Ordet kultur har två olika innebörder den smalare definitionen innefattar musik, kultur, film, litteratur, teater och konst. Medan den bredare innebörden förstås utifrån folks historia, all insamlad och skapad kunskap, religion, språket, kost, traditioner och alla artefakter som ett folk kan använda. Där exempelvis fransk kultur kan skilja sig ifrån den japanska kulturen. Det vill säga att skillnaderna syns tydligare om vi tänker utifrån religion, språk, mat eller klädsel.

Jensen (2013, s.187) förklarar att Corsaro tidigare har gjort en jämförelse, där han utgått ifrån kulturens innebörd och han fastställer hur kulturer skapas inom olika grupper och att varje grupp skiljer sig från varandra. Jensen (2013) menar att Corsaro hävdar att barn i förskolan

blir grupperade i olika grupper, där de sedan skapar underkulturer som utgår från flera reproduktioner av hur pedagogerna är. Dessutom sker reproduktionen i barnens lek genom att de tolkar leken på olika sätt. Barn har skilda uppfattningar om leken, därav kan de vara annorlunda och skilja sig åt. Det är i dessa stadier barn hittar varandra och bildar grupper som Corsaro då valt att kalla kamratkulturer (Jensen 2013, 187). I relation till vår studie kan vi koppla det här till de olika grupperna som skapas på skolgården utifrån de gemensamma uppsättningarna av aktiviteter, rutiner, artefakter och intressen.

4.3.3 Tillträdestrategier

Begreppet tillträdestrategier härstammar från Goffmans (1998) forskning kring hur olika tillträdesritualer används för att beskriva hur människor integrerar. Det kan vara en lätt mening som att säga hej och hejdå på rätt sätt, vilket barn lär sig utan att veta varför, då det ses som en självklarhet för oss vuxna som gör det omärkbart. Jensen (2013) menar på att Corsaro har influerats av Goffmans studie och där han sedan riktar in sig på hur barn inleder interaktion med andra barn. Vuxna är ganska direkta i sin fråga om att få tillträde, medan barn har en hel del olika strategier för att försöka ta sig in i någon annans lek. Barn använder sig av direkta metoder 10 procent av fallen för att få tillträde till en lek (Jensen 2013, s. 191). Det är vanligare att barn använder sig av ungefär 12 olika indirekta metoder där vissa är vanligare än andra. Vi kommer endast ta upp de metoder som vi anser är relevanta till vår forskning.

De tre strategierna är: tillträde, intrång och ägande

1. Barnet försöker göra något som anses relevant i leken för att få tillträde. Eller härma ett beteende av någon som redan är med i leken
2. Barnet testar det lekstörande inträdet där barnet stör de andras lek eller tar någons leksak.
3. Barnet hävdar ägandet av en viss plats eller objekt och säger oftast att de får vara på den platsen där barnen leker för platsen eller objektet tillhör dem.

Corsaro belyser hur vissa strategier är mer vanliga än andra, samt att det finns de strategier som anses vara mer framgångsrika (Jensen 2013, s. 191–192). Det är enligt Corsaro lätt att förutse att barn har högre status än andra, då de oftast är populära eller innehar en ledande roll i gruppen. Oftast har de barnen som ingår i samma kamratkultur samma status bara att det är en som tar ledarrollen i en lek då och då men att den rollen inte är fast. Dock saknar inte

barnens status en betydelse då makt och hög status är begränsat i en kamratkultur. Medan låg status oftast leder till att barnet har lågt inflytande i leken och att man hamnar i mellan, utanför och i ytterkanten av en grupp (Jensen 2013, s. 194). I relation till vår studie kommer tillträdesstrategierna kunna användas i jämförelse med hur pedagogerna beskriver hur barnen kan ha lättare eller svårare att komma in i en lek, samt hur barn med låg status försöker kämpa sig in i de med högre status kamratkulturer oavsett konsekvenserna. Dels att observationerna kommer kunna hjälpa oss att se om eller hur barnen använder sig av olika tillträdesstrategier.

5. Metod

I detta kapitel kommer vi förklara och argumentera för studiens val av metoder, genomförande, urval, och etiska överväganden.

5.1 Intervjuer

Vi har valt en kvalitativ metod med intervjuer och observationer som datainsamlingsmetod. Intervjuer är en forskningsmetod som används mest i en kvalitativ forskning. Det brukar kallas för en forskningsintervju då vi använder människors svar på våra frågor som datakälla. Forskningsintervjuer är en typ av självrapportering som fokuserar på det människor säger att de gör, deras uttalade åsikter och de övertygelser de påstår sig ha (Denscombe 2018, s. 267).

I den semistrukturerade intervjuformen finns det förutbestämda ämnen som ska beröras under intervjuens gång, men som inte behöver ställas i en specifik ordning. Dock strävar man att få svar på dessa frågor. Denscombe (2018) antyder att intervjuaren behöver ha ett flexibelt förhållningssätt för att kunna ge informanten möjligheten att utveckla sina synpunkter och idéer. Bryman (2018, s. 577) tar upp hur sonderingsfrågor oftast är de frågor som får informanten att tänka till. Detta leder in informanten i ett visst tema som därefter ger ett mer detaljerat svar. Det mynnar då in forskaren i nya tankebanor, vilket i sin tur ger nya perspektiv.

Vi har prioriterat informanternas bekvämlighet under våra intervjuer genom att hålla dem på deras arbetsplats. Under intervjun har vi använt en intervjuguide (se bilaga A) som vi specifikt utformat för dessa tillfällen. Många av våra frågor prioriterades bort eftersom de redan besvarats under andra frågor. Den första intervjun med pedagog 1 genomfördes via Zoom, men vi befann oss fortfarande på pedagogens arbetsplats. Men däremot hölls intervjun med pedagog 2 på plats i klassrummet. Samtalet med pedagog 1 varade i 1h och 8 minuter medan intervjun med pedagog 2 varade i 1h och 7 minuter.

5.2 Inspelning och transkribering

De två intervjuer som vi har genomfört har spelats in och transkriberats. Bryman (2018) belyser hur inspelning anses mer effektiv både för forskaren och informanten, då den ger mer utrymme till att få prata fritt utan att bli avbruten av anteckningar som behöver tas i mellan åt. Det är ett perfekt tillvägagångssätt vid användningen av en semistrukturerad intervju, då informanten ges möjlighet att besvara frågan och vidareutveckla sitt svar. Det ger även forskaren möjlighet till att kunna ställa följdfrågor, utan att behöva anteckna ner frågor och svar. Inspelningen fångar upp allt infomantern och forskaren säger vilket underlättar analysarbetet.

Genom användningen av inspelning i intervjun möjliggör det en mer detaljerad analys av människors uttalanden, samtidigt som det ger möjlighet att lyssna på informationen flera gånger. Denna metod underlättar en fördjupad och mer innehållsrik reflektion över det som sagts. Transkriberingen är en väldigt tidskrävande process, men som däremot enligt Bryman (2018, s. 578) är det arbetssättet som leder till de bästa och mest ordagranna svaren.

5.4 Observationer

I vår studie kommer vi att utgå från en systematisk observation, där vi kommer att observera barnens fria lek under deras raster utifrån ett observationsschema. Den här observationsmetoden består av att observatörerna har ett förutbestämt system som därigenom skapar en samsyn på det som observeras. Denscombe (2018, s. 299) belyser att för att nå sitt mål med observationerna så kräver det att man utgår från ett observationsschema. Med hjälp av ett schema som består av en checklista kan observatörerna få en bild om vilka variabler observationen ska fokusera på. Trots att observatörerna utgår från samma observationsschema kan deras uppfattningar skilja sig åt. Men i och med att vi utgår från samma grund, vilket i det här fallet är våra tidigare intervjuer så kommer våra observationer förhoppningsvis vara enhetliga (Denscombe 2018, s. 300).

Vi har lagt upp vårt observationsschema utifrån sju kolumner som innefattar de variabler vi ska fokusera på (se bilaga B). Där vi kommer fylla i schemat under våra observationstillfällen. Den första kolumnen kommer beröra vilket observationstillfälle det är, det vill säga ifall det är första eller andra tillfället. Tidpunkten för observationen kommer också ingå i schemat där vi

skriver ner tidsspannet. Vi kommer även att notera vilken social status barnen besitter på genom det vi ser, som exempelvis vem det är som har en ledanderoll i leken. Under lekens gång på skolgården kommer vi även rikta vårt fokus på barnens känslor och reaktioner, det vill säga hur vi tolkar att barnen känner. Det kan exempelvis handla om ifall vi ser ett barn som visar tydliga uttryck på bland annat glädje eller ilska. Vi är givetvis medvetna om att barnen kan ha flera känslor. För att förtydliga mer kring det som sker på skolgården kommer vi även att ta upp vilken lekaktivitet det är vi observerar, samt hur barnen interagerar med varandra under lekens gång. Till sist har vi en kolumn där eventuella kommentarer som anses relevanta för det vi sett att antecknas ner.

5.5 Urval

I vår studie använde vi oss av ett bekvämlighetsurval, vilket Trost (2010 s. 140) förklarar som ett urval som görs genom att man tar de som man hittar. Urvalet baseras därmed på tillgänglighet och bekvämlighet, i stället för ett slumpmässigt urval. Informanterna valdes utefter deras tillgänglighet, samt avstånd då skolan låg i närområdet. Pedagogerna som vi höll intervjuerna med har vi haft en tidigare kontakt med.

5.6 Analys av datamaterial

Vi har transkriberat varsin intervju och sedan skrivit ut materialet för att kunna se likheter och skillnader med pedagogernas svar. Vi har markerat de liknande svaren med en grön markör och de olika med en gul för att följa en röd tråd. Sedan har vi följt frågorna vi ställt, för att kunna hitta svaren från informanterna som anses relevanta i vår forskning.

5.7 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet har skrivit om det grundläggande individskyddskravet som sedan konkretiseras i 4 etiska överväganden. Dessa kallas för de fyra huvudkraven (Vetenskapsrådet 2017).

Informationskravet innebär att vi som forskare ska informera de som är berörda av forskningen vad dess syfte är. I studien har tagit hänsyn till informationskravet då vi kontaktat informanterna via mejl och muntligt innan deltagandet. Vi har sett till att få rektorns

godkännande till att få göra observationer på skolan genom en samtyckesblankett (se bilaga C)

Samtyckeskravet handlar om att deltagare i en undersökning ska ha rätt att själva bestämma över deras medverkan. Samtyckeskravet handlar också om att informanterna kan välja att avbryta sin medverkan i studien innan den publicerats. Informanterna får även välja vad som ska vara med och inte i studien. Deltagarna har fått denna information framförd i samband med planeringen av intervjuerna. Pedagogerna framförde även för barnen om att det skulle ske observationer och fick genom det samtycke av barnen.

Konfidentialitetskravet innebär att personuppgifter om ingående personer ska hållas och förvaras med största säkerhet där obehöriga inte ska kunna se eller ta del av. I vårt arbete kommer vi i vår insamling av empiri ta hänsyn till anonymitet genom att inte använda oss av varken namn eller plats där intervjuer och observationer ägt rum. Därmed kommer konfidentialitetskravet att efterföljas, där varken personuppgifter eller annan slags känslig information om deltagaren kommer att framföras i vårt arbete.

Nyttjandekravet handlar om att uppgifterna som samlats in endast ska användas i forskningens ändamål (Davidsson & Patel 2019, s. 84). Det har vi gjort genom att informera pedagoger samt barnen om att det som framkommer endast kommer att användas i forskningen.

5.8 Arbetsfördelning

Under arbetets gång har vi samarbetat både när det kommer till skrivandet och under intervjuerna. Där vi båda har turats om att vara den som intervjuar. När det kom till transkriberingen av intervjuerna, fördelade vi uppgiften jämnt emellan oss, vilket gav oss varsin intervju att transkribera och därmed delat ansvar. Vi har träffats fysiskt samt haft möten på teams, där vi tillsammans har diskuterat och planerat vårt arbete.

6. Resultat och analys

I följande avsnitt kommer studiens resultat och analys presenteras utifrån det empiriska materialet.

Resultatet kommer att sorteras under olika teman utifrån våra forskningsfrågor med tillhörande underrubriker. Vi kommer att använda oss av utdrag från observationerna och intervjuerna. Utifrån våra teoretiska utgångspunkter: Maktanalysen och begrepp från den

sociologiska traditionen kommer att analyseras och besvaras utifrån våra forskningsfrågor. Inledningsvis vill vi börja med att säga att detta med att ingå i det gemensamma och delta i lekar tycks enligt pedagogerna vara helt centralt för eleverna. Den ena pedagogen formulerade det som att ”Det är liksom det som styr hela deras dag.” (utdrag från pedagog 1).

6.1 Deltagande i leken

Vår första forskningsfråga var; vilka möjligheter har barnen i årskurs 2 till att delta i olika lekaktiviteter utifrån deras sociala status?

6.1.1 Barns valmöjligheter

Resultatet visar att det finns barn som gör det som de själva finner intressant och roligt medan andra baserar sina val på hur andra barn väljer, det vill säga barn som anses populära. Det är oklart varför de väljer aktiviteter som de populära, vad som ligger bakom. Kanske vill de bara vara i närheten av de populära. Det kan också handla om att de vill göra samma saker för att det uppfattas som ”coolt” men det kan också handla om att de bara vill vara nära de populära eller en kombination av båda, alternativt något tredje. Det som dock framträder i materialet är att det finns de som följer andra och de som följer sina egna intressen. I citatet nedan ser vi hur pedagog 2 beskriver detta.

Ja, men dels är det väl i barnens egna intressen som styr. Medan vissa som är jagsvaga och ser upp till andra väljer ju bara utifrån vad den starka personen väljer. Den de ser upp till och vill följa, man väljer inte utifrån vad man själv tänker att man vill. Utan man ser vad den där personen väljer (utdrag från pedagog 2).

Barnens möjligheter att delta i lekaktiviteter skiljer sig, inte oväntat, åt från barn till barn. En del barn har möjlighet att delta i lekar utan att bli hindrade, då de kan följa deras egna intressen. Men andra barn som här beskrivs som ”jagsvaga” ser möjligen pedagogen som att vara ett hinder för sig själva, eftersom hen pekar på att de inte väljer vad de kan och vill, i och med att de vill vara med de starka. Detta kan ses som ett uttryck för att forma sig inom ramen för den positioneringen de då vill uppnå. Det som händer här är att pedagog 2 beskriver något som kan liknas vid Axelsson och Qvarsebo (2017) första dimensionen om synligheter, hur vi genom våra individuella perspektiv samt vår omvärld uppmärksammar vissa fenomen. Det fenomenet i den valda kontexten berör hur den sociala statusen synliggörs på skolgården, det vill säga hur dessa positioneringar syns och uppfattas. Relaterat till det pedagog 2 sa i

intervjusammanhanget ser man hur barnen som ses som ”jagsvaga” försöker vara i närheten av de populära barnen, men att det är oklart varför de väljer aktiviteter som de populära.

6.1.2 Kamratkulturer och makt

Resultatet visar att en del barn alltid har någon att vara med och behöver inte tänka på vad de gör, vilket därmed gör att de inte behöver ha maktpositionerna i åtanke. Medan andra barn styrs av att vara med de populära och få vara en del av deras kamratkultur. I citatet nedan beskriver pedagog 1 hur kamratkulturerna styr barnens val.

För vissa så handlar det om det här med status att få vara med de coola. [...] Och sen har man nog den här klicken som är mer ja, men liksom de är bästa kompisar, de är alltid tillsammans och det är liksom varken makt eller lust (utdrag från pedagog 1).

Pedagogen tar upp att för de båda handlar det ju om att få vara med i kamratkulturer, men bara att de har olika möjligheter. Man kan förstå det som att pedagogen menar att det är naturligt för en del att bara vara med dem som man vill. Det pedagogen menar med lust vet vi inte, men det hen möjligen menar är att det sker av sig själv då barnen har vänner som de alltid är med. I enlighet med den sociologiska traditionen är barn sociala varelser och interaktionsmönstren spelar stor roll i hur barnen samspelar med varandra. Jensen (2013) belyser med hjälp av Corsaros begrepp kamratkulturer hur barn hittar varandra genom att de bland annat delar samma intressen, vilket bidrar till att grupper skapas.

Men som vi kommer att se i citatet nedan så finns det barn som ägnar sig åt en negativ styrning och använder sin sociala position till att konkret trycka ner andra. Arbetsfördelningen i lekar kan skilja sig, något vilket pedagogen också beskriver. Högstatusbarn ägnar sig inte åt de tråkigare momenten i lekar såsom att till exempel räkna i kull.

Ja alltså, i våra kullekar har vi ju de med hög status och de behöver aldrig göra något jobbigt. De klarar sig undan allt hur de än vänder och vrider på det. Och så har du de här som hela tiden suktar efter att få vara med. Ja, men det är alltid de som får räkna, och det är alltid de som blir kullade. Det är oftast de som blir frustrerade och arga. Så att det är ju har du makten och statusen på det negativa sättet, aa då styr du och ställer leken efter dig, Så att du hela tiden visar hur bra du är, eller vad man ska säga. Och gärna, då trycker ner de andra (utdrag från pedagog 1).

Vissa barn kan också gå in i pågående lekar och ta över då de anser sig ha en äganderätt över den ledande rollen. Barn med hög status kan i princip välja vilka lekar de vill delta i helt enkelt genom att bara gå i och ut efter egen önskan. En del barn kan till exempel träda in i lekar som pågår och som förhandlats mellan deltagarna och förändra såväl regler som att styra

vilka som får tillträda. Pedagog 2 uttrycker i citatet nedan hur demokratin i leken helt kan försvinna.

Men alltså, det kan man ju bara se även om en av de här ledarna inte är med i leken från början så kommer den bara in och tar den rollen för det är dens. Den ber inte om lov utan den bara tar över. [...] Det kan vara ganska demokratiskt, att de bestämmer tillsammans och så kommer den personen in och då är det bara så att då ändras leken bara. Och den som vanligtvis är ledaren kan komma in och bestämma över om någon får vara med eller inte och att den ändrar reglerna. En lek kan ju verkligen ändras beroende på vilka som är med, för dynamiken ändras så fort (utdrag från pedagog 2).

I relation till maktanalysens andra dimension (Axelsson & Qvorsebo 2017) som tydliggör vikten av kunskap och vetande om social status behöver barnen ha en vetskap om de olika statuspositionerna som finns på skolgården för att kunna se till att de antingen upprätthålls eller ändras. Genom att barnen har kunskaper om dessa positioneringar kan de vända det till att skapa maktförhållanden genom olika typer av maktspel där de styr och dominerar och gör det för deras egen vinning för att behålla makten (Axelsson & Qvorsebo 2017).

I citatet nedan kan man också se hur pedagogen beskriver det här som hur makten kan uppstå, det är ju det som föder makten. Det vill säga att en del barn är ängsliga att inte få vara med, just detta kan vara ett frö till att de här maktspelet uppstår och maktförhållandena upprätthålls.

[...] Och för många handlar det ju också om den här rädslan av att vara ensam eller att inte få vara med. Det är ju det som föder makten hos de här, eller statusen eller vad man nu ska säga. Jag kan tycka att när det är den negativa styrningen så är det mer ett maktspel än en statusfråga. Det börjar nog som att man är den populära, så vet man hur man ska manipulera och hur man ska fixa och trixa för att få det på sitt sätt liksom.

Den negativa styrningen som pedagog 1 förklarar i citatet ovan för fram hur maktspelet är mer i fokus än statusen. Maktspelet kan här ses som en tävling mellan barnen om vem som besitter mest makt. Det är något vi fick konkretiserat i vår observation när barn A slänger ner barn B på marken, för att visa sig överlägsen. Det som vi såg under observationen var hur barn A med hög status avbröt leken ett flertal gånger och ändrade reglerna till sin egen fördel. Barn A gav de andra barnen direktiv och gav ut olika roller till de deltagande. Barn B med lägre status sa sedan ifrån, vilket inte uppskattades av barn A. Det ledde då till att barn A slängde ner barn B i marken.

Kamratkulturer kan skapas i tidig ålder och leva vidare när barnen också kommer upp i högre åldrar. Vilket vi kan se i följande citat från pedagog 2.

[...] Eftersom jag följt just de här barnen, sen förskoleklass så att den fanns ned vävd hos vissa grupper. De kom ju från olika förskolor, men det var ganska stark hierarki redan från förskolan och den har ju levt vidare här. Även om vi jobbar med det jättemycket, så är det svårt att bryta de som bara är självklara ledare. Och som tar plats utan att fråga om lov (pedagog 2).

Detta kan ses som ett exempel på den fjärde dimensionen, i den så kallade Foucaultinspirerade maktanalysen (Axelsson & Qvarsebo 2017). Vi kan se hur denna dimension äger rum i den här barngruppen, vilket tydliggör att statuspositionerna och hierarkier följt barnen från förskoleklass till årskurs 2. Man kan se det som att positioneringarna och hierarkierna än idag utspelas ute på skolgården. Pedagogen menar att de med hög status har lärt sig deras positionering över tid och har därmed kunnat fortsätta ha den dominanta positionen, i och med att barngruppen är densamma.

6.2 Inkludering/exkludering i leken

Vår andra forskningsfråga var; Vilken betydelse har barns sociala status i årskurs 2 när det kommer till att inkludera andra i deras lek?

6.2.1 Välkommandet i leken

Resultatet visar att vissa är mer välkomna i leken än andra, men att det kan bero på vilka som startat leken. Den här pedagogen menar att det inte alltid beror på status, utan att det handlar om vilka det är som deltar i leken och vilka som försöker få tillträde till leken. Det vill säga att en del barn kan styra vilka som blir inkluderade samt exkluderade i leken, utifrån vem det är som deltar. Men att det inte främst utgår från status. Detta förklarar Pedagog 1 på följande sätt:

Det beror lite på vilka? Vilka som har startat leken och som vill vara med. Det är också lite den här status. Är det någon som är lika stark som den som leder eller de som är med då kan det vara svårt, för att då kommer det oftast in åsikter som kan vara lite svåra emellanåt (utdrag från pedagog 1).

Detta kan förstås som det som Axelsson och Qvarsebo (2017) beskriver som den andra dimensionen av maktanalysen, då det beror på vem som startat leken och om den som vill delta kan anses som ett hot mot gruppens normer. Gruppen har ett sätt de leker på och detta riskeras att ifrågasättas när en ny person deltar. Det kan också förstås som ett exempel på dimensionen genom att barnen har kunskap om att vissa barn gör vad som helst för att få vara med, vilket kan leda till att de får den roll som inte eftertraktas eller exkluderas helt från

leken. Pedagog 2 förklarar vidare att barnen visar med kroppen och betonar med rösten hur välkommet ett barn är att delta i leken.

[...] Men sen då kommer det in det här med social status lite grann också. Vissa är mer välkomna om de kommer och frågar, än andra. Att man kan känna att även fast de säger ja så kan det kännas som att det inte är så inbjudande. Det kan bero på vart man befinner sig på skalan. Att det är inte lika givet för alla att få ett klart JA. Men vad roligt får ju vissa direkt, medan andra är så här... Aa OK. Alltså det hörs ju på hur man säger och alltså hela kroppsspråket och allting (utdrag från pedagog 2).

I citatet ovan beskriver pedagogen hur barnen kan inkludera alla och att samtliga får vara med, men att man trots det kan känna sig exkluderad. Det syns väldigt tydligt i vem det är som frågar och ifall personen passar in i gruppens normer. Det vill säga att barnet behöver passa in i gruppens outtalade normer. Under vår observation såg vi ett exempel på en icke inbjudande inkludering som utspelade sig när vi såg en grupp barn som byggde en koja uppe i skogen. Vi märkte att ett barn, som vi kallar Barn B, närmande sig gruppen och frågade om hen fick vara med. Responsen från gruppen var en tystnad, följt av några tydliga suckar, innan ett av barnen, som vi kallar Barn A, svarade: "okej, men då får du vara den som samlar pinnar medan vi andra bygger på kojans." Barn B tar emot rollen som pinnsamlare och kojbygget fortsatte.

6.2.2 Gruppnormer

Resultatet visade också hur exkluderingen i leken grundar sig i hur passande det barnet som vill vara med är, det vill säga hur lik det barnet är de andra när det kommer till deras gruppnormer samt intressen. Olikteterna hos barnen är i pedagogens mening något som utgör ifall man blir inkluderad eller inte.

[...] Men de är ändå lite mer så här att. Ja, men är man lite udda eller lite så då är man inte välkommen för då passar man inte in. De är mer att man ska vara lika, du passar inte in för du tycker inte likadant (utdrag från pedagog 1).

Detta kan ses som vikten av att passa in i en viss grupp, det vill säga en så kallad kamratkultur. Barnen är tydliga med att du inte anses välkommen om du är lite udda. Har du inte samma intressen eller liknanden tankesätt som de i gruppen, riskerar du att förstöra leken och då blir du inte inbjuden från början. Kamratkulturen är något som bildas över tid bland barnen och för vissa är det väldigt viktigt att det är samma personer hela tiden, som leker samma lekar för att klimatet ska vara densamma (Jensen 2013).

6.2.3 Barns olikheter

Slutligen fann vi också att barn helt enkelt kan vara olika för vad gäller intressen eller har för skilda personligheter. Det kan resultera i att barnen redan från början förstår att det inte är meningsfullt att bjuda in vissa barn till sin lek eftersom de inte är intresserade av att delta.

Det handlar mycket om man har varit kompisar innan eller statushierarki och så vidare. Men sen är det ju svårt att se att det skulle vara jätteöverskridande. Vad heter det konstellationer? Alltså om vi nu ska säga något exempel så skulle de som anses tysta, aldrig gå och fråga de mer utåtgående barnen om de fick vara med. Det är en vägg mellan dessa barn, det är för långt bort (utdrag från pedagog 2).

Detta kan förstås som att vissa barn har för skilda intressen för att kunna inkludera varandra i sina lekar eller för att själva vilja bli inkluderade. Pedagog 1 menade dock att de med högre status inkluderar alla enligt de själva, men att de med låg status tydligt visar att de behöver kämpa hårt för att kunna bli inkluderade. Det leder till att de får anstränga sig extra mycket i leken.

Jag tror de med hög status tycker att de inkluderar allt och alla, och att alla får vara med. Och tyvärr, de med lite lägre status känner nog att de får kämpa ganska hårt för att vara med och få möjlighet. Och sen är det så att man duger när den med status kompisar inte är där. [...] Men så fort kompisarna är tillbaka då är man liksom inte vatten värd (utdrag från pedagog 1).

Pedagog 1 menar alltså att vissa barn med hög status gör det svårare för de barnen med lägre status att bli inkluderade, men att de själva känner att de inkluderar alla. Men därigenom skapas det en dynamik där barn med lägre status känner sig tvungna att kämpa för att bli inkluderade och accepterade av de med högre status. Samtidigt som de upplever att deras värde minskar när de med högre status återförenas med sina vänner. Detta kan kopplas till kunskap och vetande dimensionen (Axelsson & Qvarsebo 2017) genom att barnen med högre status utnyttjar de med lägre status, för att de har vetskapen om att de med lägre status suktar efter att få vara med de.

6.3 Osäkerhet och beteende

Vår tredje forskningsfråga var; Vilken betydelse har barns osäkerhet kring sin sociala status för deras beteende under den fria leken på skolgården enligt pedagoger?

6.3.1 Självkänslans roll

Resultatet visar att barnens osäkerhet och beteende har en stor koppling till deras självkänsla och hur trygga de känner sig i gruppen enligt pedagogerna. Detta för att en stor del av situationerna som tagits upp i intervjuerna har haft en koppling till självkänslan. Vidare exemplifierar pedagog 2 hur det kan se ut när majoriteten i gruppen har svårt att säga ifrån, vilket kan leda till att barnen inte vet hur de ska säga nej.

Vi faktiskt precis lyft en trio som också är svår inne i andra klassen. Det har blivit mer och mer tydligt att Barn E är jättedominant och säger åt de andra att göra saker som är lite knäppa till exempel doppa huvudet i vattenpölen där, stoppa ner hela handsken i vattenpölen där. De gör det här, då de är jätterädda för att hon ska bli arg eller ledsen för att hon styr med sitt humör jättemycket. Men det är i det tysta.

Detta kan ses som barn med högre status kan nyttja sig av barnens låga självkänsla i gruppen. Vidare kan vi koppla detta till den Foucaultinspirerade maktanalysen som Axelsson och Qvarsebo (2017) skriver om i den tredje dimensionen om tekniker och praktiker, genom att undersöka vilka tekniker som används för att utöva makt. I exemplet från pedagog 2 kan vi se hur barn E använder sig av sitt humör för att styra de andra barnen. Det vill säga att barn E har genom sitt vetande om att dessa barn är rädda för att hen antingen ska bli arg eller ledsen, kommit på en teknik som hen kan utöva makt genom.

6.3.2 Strategier

Resultatet visar också att en del barn inte tycks ha full förståelse för de sociala koderna och därmed tillämpar felaktiga strategier för att delta i lekar. Det kan vara så att dessa barn försöker göra sig synliga på olika sätt i hopp om att detta ska resultera i en inbjudan att vara med i leken. Dessa barn kanske inte nödvändigtvis förstår att vissa beteenden kan uppfattas som störande eller avskräckande av de andra barnen, utan handlar snarare utifrån sin egen känsla av osäkerhet och längtan efter att bli inkluderad.

Hen har inte riktigt leksignaler och lekkoder. Vi har haft ett gäng barn här som verkligen har lekt och byggt. Ja, men vad gör hen? Hen går dit och så här ska smälla och ta iväg leksaksbilar, det sitter hen med istället och att jag kan bara men kom igen var med i det här eller fråga de vad är det för stad ni gör? Hen har inte dem leksignalerna, hur hen ska göra, hur hen ska fråga, vad hen ska fråga eller hur man ens leker den rolleken (utdrag från pedagog 2).

I citatet tar pedagogen upp ett exempel på en situation där ett barn tydligt visar på att inte ha en förståelse för lekkoder och leksignaler, genom att förstöra leken. Jensen (2013 s. 191) beskriver de tre olika indirekta tillträdesstrategierna som vi valt att fokusera på som handlar om hur barn använder sig av olika strategier för att komma in i en lek. I det här fallet använder sig barnet av det lekstörande inträdet där barnet stör de andras lek eller tar någons leksak. I pedagogens exempel blir det tydligt att denna metod är ineffektiv. I stället för att underlätta för sig själv, gör barnet det svårare och skapar därmed sämre förutsättningar för att delta i leken.

Men som vi kan se i citatet nedan beskrivs det som att det är ett beteendemönster som är inlärt, därmed kan detta antydvas vara ett resultat av tidigare erfarenheter och inlärdna mönster. Pedagog 1 menar fortsättningsvis att det finns ett förväntat motstånd som kommer behövas ta itu med när barnet ska försöka delta i lekar. Pedagog 2 förklarar det som att barnet behöver ”rule by fear”.

Jag tror att mycket är inlärt. Hen vet att det kommer bli någon slags motstånd när hen kommer och då är det den energin hen måste tackla. Det kanske man gör alltså rule by fear. Så att man får slåss för sin plats, för sin existens, för att få vara med då (utdrag från pedagog 2).

Det pedagog 2 menar är att barnet behöver använda sig av aggressiva strategier för att ta sig in i leken, då allt barnet vill är att få vara med. Hen behöver då alltså anta ett förhållningssätt som är ”rule by fear”. Pedagog 2 lyfter hur motståndet som finns kräver att barnet behöver kämpa för sin plats, det vill säga för en plats i den kamratgruppen alternativt den tillhörigheten som de andra barnen har. Det finns alltså en antydning om att barnet har utvecklat sin strategi som svar på en upprepad erfarenhet av motstånd och utmaningar vid försök att delta i leken. Detta pedagog 2 beskriver kan vidare kopplas med Axelsson och Qvarsebos (2017) andra dimension om kunskap och vetande, genom att barnet har en medvetenhet kring att hans deltagande kommer att mötas med motstånd. Därmed har barnet tillämpat ett aggressivt beteende för att säkerställa sin plats inom gruppen. Dessa kunskaper och vetanden barnet besitter på styr i sin tur hans valda handlingar och interaktioner. Jensen (2013) understryker även hur barn sällan använder sig av direkta metoder som att fråga om de får vara med och leka, utan använder sig mer av indirekta metoder, såsom barnets ”rule by fear” taktik.

6.3.3 Tillhörighet och social reproduktion

I resultatet framkom det hur behovet av att känna tillhörighet är en viktig del för alla barn i vissa situationer, där de genom det behovet utsätter andra barn för att skydda sig själva från att bli utsatta. Pedagog 1 beskriver detta på följande sätt.

Så ja, jag tror att det i vissa fall handlar om att få en tillhörighet. Isåfall så tror jag det handlar om att ha någon att utsätta så att jag själv slipper bli utsatt, och då följa den personen i stället, och hackar och är på och kommenterar. Då suger jag tag i någon som är lite svagare än mig och så utsätter jag den (utdrag från pedagog 1).

I ovanstående citat beskriver pedagogen hur barn tenderar att återskapa de beteenden de ser hos andra, det vill säga att de imiterar andra barns sätt att vara och göra när det kommer till att utsätta svagare barn. Detta för att skydda sig själva från att hamna i den utsattheten. Jensen (2013) förtydligar hur den sociala reproduktionen både har positiva och negativa aspekter. Han menar att social reproduktion kan anses positivt i den mening när man försöker nyttja den för att passa in i ett större sammanhang. Men att det kan ses som negativt om det handlar om att exempelvis sätta ett annat barn i en sämre position.

I en observation fick vi det som pedagog 1 beskrivit konkretiserat. I observationen observerade vi en grupp barn som spelade innebandy. Det var en intensiv match där det förekom en del fysiska påtryckningar såsom knuffningar och tacklingar. Ett specifikt scenario utspelade sig mellan två barn, Barn B och Barn F, som spelade i olika lag. Vi såg hur Barn B aggressivt knuffade och tacklade Barn F upprepade gånger under matchen. Barn F reagerade med upprördhet och påpekade att Barn B ständigt gick på honom. Barn B svarade snabbt att det var Barn F:s eget fel om han valde att delta i matchen. Detta kan ses som en social reproduktion för Barn B då hen innan denna händelse sett hur ett barn med högre status gjort så här mot ett annat barn, och därefter imiterat det för att möjligen kunna passa in och få känna tillhörighet.

7. Diskussion

Syftet med studien var att undersöka vilken betydelse den sociala statusen har i barnens fria lek. Den undersökningsmetoden vi använde oss av var kvalitativa intervjuer med två pedagoger och observationer. Vi har analyserat våra resultat med utgångspunkt i Axelssons och Qvarsebos (2017) Foucaultinspirerade maktanalys och Jensens (2013) beskrivning av Corsaros centrala begrepp social reproduktion, kamratkulturer och tillträdesstrategier. I det

här kapitlet kommer vi att diskutera och problematisera analysen och resultatet, med hjälp av den tidigare forskningen. Vi kommer att dela upp resultatdiskussions kapitel med utgångspunkt i våra forskningsfrågor.

Vad gäller frågan om vilka möjligheter barnen i årskurs 2 har till att delta i olika lekaktiviteter utifrån deras sociala status har vår studie visat att deras möjligheter att delta i lekar skiljer sig åt utifrån deras sociala status. Där barn som är aktiva inom fler vänskapskretsar har bättre förutsättningar för att delta i lekar, då deras valmöjligheter är större. Enligt en pedagogs beskrivning har barnen med högre social status större valmöjlighet och kan dessutom utgå ifrån sina egna intressen, medan de ”jagsvaga” barnen begränsas av att följa de starkare barnens val. Enligt en pedagog tenderar de ”jagsvaga” barnen att efterlikna och följa de barnen de ser upp till, vilket i sin tur begränsar deras eget val och vilja i lekaktiviteterna.

Tidigare forskning (Andrews m.fl. 2021) har visat att barn med högre social status nyttjar de kooperativa strategierna som innefattar att man är samarbetsvillig för sin egen vinning, men också de tvingande strategierna där man använder sig av mobbning och skrämsel. Dessa strategier kan kopplas till makt, popularitet och omttyckbarhet som diskuteras i stycket ovan. Detta kan jämföras med vår studie där barnen använder sig av olika strategier för sin egen vinning, där de bland annat använder sig av den andra dimensionen kunskap och vetande för att kunna styra, vilket kan ske på ett aggressivt sätt. Detta kan dock efterlikna det Andrews (m.fl. 2021) skriver genom termerna kooperativa och tvingande strategier.

Andrews (m.fl. 2021) tar upp i deras forskning om att dessa strategier kan användas av olika personer, men att det i slutändan inte upplever samma grad av makt. Det är möjligt att förstå detta genom att betrakta hur barn med olika statuspositioner kan försöka utnyttja sådana strategier, men det är inte alla barn som har samma maktupplevelse beroende på sin status. Att inneha en högre status är fördelaktigt för att dessa strategier ska bli mer framgångsrika, eftersom barn med lägre status ofta ser upp till dem. Men om ett barn med lägre status försöker använda samma strategier blir resultatet inte detsamma och strategierna blir mindre effektiva, eftersom dessa barn inte har samma grad av beundran och respekt. Vidare kan man se en viss likhet med vårt resultat genom att dessa barn är aktiva inom flera vänskapskretsar samt inflytelserika, vilket antyder att dessa strategier fungerar bäst att nyttjas av de barnen med hög social status. Det vill säga att de barnen som anses ”jagsvaga” kan ha det svårare att nyttja de strategierna, i och med att de oftast följer de starkare barnen.

Resultatet tydde även på hur både maktspel och statusfrågor kan ha en stor roll i barnens lek, då barn med högre status styr och dominerar andra barn. Det kan vara i syfte att behålla alternativt öka sin makt men möjligen har det ingen djupare grund utan uppstår enbart i situation och beroende på andra saker. Detta är dock inget vi har studerat, bara noterat att det sker. Det visade sig även att dessa hierarkier bland barnen har följt med de ända sen förskoleklass, i och med att barngruppen är densamma. Pedagog 1 poängterade hur barn som besitter på makt och vänder det till en negativ styrning genom att styra och ställa leken efter sig själva. För att visa sig bättre än alla andra. Vi tolkar detta som att barnens sociala status har en stor betydelse för hur barnen deltar i olika lekar.

I vår studie fanns dock, indikationer på att makt inte nödvändigtvis var det som alltid styrde barnens handlingar utan en pedagog tog upp att det var en faktor men att intressen i sig var en betydande aspekt i valet av aktivitet. Tidigare forskning (Dahl 2011) har visat hur allianser kan uppstå kring ett gemensamt intresse eller en gemensam aktivitet. Därmed blir dessa grupper blir extra ömtåliga och barnen försöker alltid försvara det interaktionsutrymme de skapat. I och med dessa allianser får barnen olika positioneringar som skapar varierande förutsättningar för att bli inkluderade eller exkluderade i gruppen (Dahl 2011).

Dahl (2011) tar upp att kamratallianser är något som barn skapar genom gemensamma intressen med andra barn i sin omgivning. Det här kan vi koppla till vår studie där de barnen känt varandra sedan förskoleklass och har därmed skapat interaktiva områden innefattar platser eller områden där människor kan integrera med varandra, som de på olika sätt försvarar och som andra barn försöker få tillträde till. Det här gör att barn som inte varit en del av dessa interaktioner inte har lika lätt tillgång till att delta i leken, då den som leder leken bestämmer hur och vem som ska delta. I och med detta kan man anta att barnen vet deras plats i hierarkin, men trots det finns det barn som utmanar till att antingen förbättra sin status eller bevara den.

Ett exempel från vår observation som tidigare nämnts i resultatdelen ”kamratkulturer och makt” var när ett barn med lägre status utmanade ett barn med högre status, genom att säga ifrån och sätta ner foten när barnet med högre status höll på att ändra reglerna i leken. Detta resulterade i att barnet med lägre status slängdes ner på marken av barnet med högre status. I

observationen tydliggörs hur barnet med högre status försöker bevara sin status, genom ett hotfullt och våldsamt agerande.

När det därefter kommer till den andra frågan om vilken betydelse barns sociala status i årskurs 2 har när det kommer till att inkludera andra i deras lek har det framkommit att det som uppfattas som social status bland barnen kan variera när det kommer till att inkludera och exkludera. Pedagogerna lyfter hur vissa barn är mer välkomna än andra och att det kan handla om vem det är som startat leken. En av pedagogerna beskrev det som att det kan handla om att den som vill vara med kan komma med åsikter, vilket kan enligt gruppen som startat leken ”försvara leken”. Det framkom hur barn med lägre status kan tillåtas att vara med, men att det inte alltid är ett så inbjudande sätt. Detta kan möjligen handla om vart barnet befinner sig på skalan för att kunna få ett mer positivt inbjudande att vara med i leken. En följd av en mindre inbjudande attityd kan innebära att man trots att man får vara med ändå inte känner sig inkluderad. Ett exempel från vår observation var när en grupp barn byggde en koja och att ett annat barn kommer och frågar om hen får vara med, gruppen tystnar, suckar och till sist svarar okej... men du får plocka pinnar medan vi bygger. I observationen tolkade vi att de andra barnen inte vill ha den andra i leken, men att de låter hen delta ändå fast med en mindre attraktiv roll. Barnet får då delta i leken på ett mindre inbjudande sätt och med en uppgift som ingen förutom hen verkar ha. Lago & Elvstrands (2019) forskning kring barns uteslutningar i förhållande till deras fria lekar, belyser hur barn med högre status tillåter barn att delta på villkor som de själva skapat till exempel att de får en sämre roll i leken.

Vidare kan Lago och Elvstrands (2019) forskning kopplas till vår studie genom att elevkontrollerade lekar och så kallade fria aktiviteter kan leda till att barn hamnar i utsatta situationer. Det kan jämföras med vår studie som visade att vissa barn är mer välkomnade än andra. Detta kan i sin tur leda till att barn utesluts upprepande gånger i den fria leken vilket kan leda till mobbning och utanförskap. I vår studie fanns exempel på hur en pedagog beskrev att den som anses lite udda inte är välkommen, då de inte passar in och tycker inte likadant. Det kan förstås som att normer som skapas under barnens fria lekar är något som Jensen (2013) beskriver bildar kamratkulturer över tid bland barnen. För vissa blir det väldigt viktigt att leka samma lekar med samma personer för att bevara det klimatet. Lago och Elvstrand (2019) tar upp hur vardagliga normer skapas på grund av komplexa interaktionsspel där barn skapar situationer för att få en känsla av gemenskap, som i sin tur kan leda till att andra barn

utesluts. Barnen skapar gruppnormer som de inte vill förändra och deltar en ny person hotas dessa.

Resultatet visade också att det inte enbart handlade om statusfrågan när det kommer till deltagandet i leken. Det finns olika anledningar till att barn inte bjuder in andra i sin lek. Detta kan förstås genom att barnen vet sen innan att vissa barn inte är intresserade i att delta, vilket kan grunda sig i att de inte har några gemensamma intressen. Det handlar om att man ”varit kompisar innan” eller att man helt enkelt är för olika. En pedagog hade exemplifierat det med att de som anses ”tysta aldrig skulle gå och fråga de mer utåtgående barnen om de fick vara med i deras lek, då det anses vara en vägg mellan de”. Lago & Elvstrand (2019) menar att den fria leken kan behöva bli mer styrd eller ha ökad pedagognärvaro. Detta kan leda till att barn som inte trodde att de hade gemensamma intressen i verkliga fallet har det. Det framkom i vår studie hur barn med högre status tycks tro att de själva inkluderar alla, men att det visade sig inte stämma då de med låg status behöver oftast kämpa för att bli inkluderade i leken. De barnen med låg status blir aktuella när de med högre status kompisar inte är där, men att de annars behöver anstränga sig extra mycket i leken.

Beträffande den tredje och sista frågan om vilken betydelse barns osäkerhet kring sin sociala status har för deras handlingsmöjligheter under den fria leken på skolgården enligt pedagoger kan vi konstatera att det kan vara starkt kopplat till deras självkänsla och känsla av trygghet i gruppen. Det kan upplevas som att barn med högre status kan manipulera andra barns osäkerhet för att kontrollera deras beteende i leken. En pedagog illustrerade detta med en händelse där ett barn använde sitt humör för att styra barn med lägre status, vilket kan tolkas som en strategi där barnet använder sina känslor för att utöva makt. Det vill säga att barnet kunde kontrollera andra barn genom att exempelvis bli arg eller ledsen. Li och Wright (2013, s.150–151) har beskrivit genom begreppet relationell aggression som ett sätt att bevara sin höga status. Det betyder att barnet förnedrar sina vänner genom olika handlingar för att bibehålla sin status. Nyttjandet av de olika aggressiva strategierna såsom relationell aggression kan grunda sig i barnens osäkerhet kring sin sociala status i gruppen, det vill säga att de känner att de måste bevara sin positionering genom dessa handlingar (Li & Wright 2013).

Ett ytterligare resultat visade hur barn med lägre status inte använder de strategier de skulle behöva för att delta i leken och ibland tillämpa fel strategier, såsom att förstöra leken. Detta

kan möjligen bero på bristande förståelse för lekkoder och leksignaler. Trots detta framkom det att vissa barn med lägre status är redan medvetna om att de kommer mötas av motstånd när de försöker delta i leken, vilket kan leda till att de använder en "rule by fear" taktik. Där barnen använder ett hotfullt förhållningssätt för att komma in i leken samt för att bevara sin plats i gruppen. Detta kan jämföras med Li och Wrights (2013) forskning genom att de diskuterar hur barn som känner sig antingen osäkra eller hotade kring sin sociala status tenderar att använda aggressiva strategier. De menar att dessa strategier används främst för att främja eller skydda sin status. Detta kan relateras till barnen i vår studies "rule by fear" taktik.

En möjlig slutsats är att det grundläggande motivet är att få en tillhörighet, vilket innebär att vissa barn är villiga att göra nästan vad som helst för att få vara med, även om det innebär att anta ett hotfullt beteende för att få tillträde till leken. Detta kan också jämföras med Li och Wrights (2013) forskningen genom att barnen tilltar aggressiva strategier både hos barn med hög och låg social status beroende på vilken kontext de befinner sig i.

7.1 Metoddiskussion

I vår studie valde vi att göra en kvalitativ undersökning, där både intervjuer och observationer har ingått. Under våra två intervjuer använde vi oss av den semistrukturerade intervjumetoden för att kunna få ut så mycket som möjligt från pedagogerna, där vi antagit ett flexibelt förhållningssätt där pedagogernas talan har styrt. Under observationerna valde vi den systematiska observationen och utgick därmed från ett observationsschema för att skapa en möjlig samsyn i det som observerats. Ett alternativ till att få mer empiriskt material hade varit att ha annorlunda intervjufrågor, intervjuva fler pedagoger och att observationerna skulle ägt rum under en längre period för att kunna få en mer nyanserad och rättvis bild.

7.2 Förslag till fortsatt forskning

I vår studie valde vi att begränsa oss till att enbart intervjuva fritidshemslärare och få deras perspektiv på den sociala statusens betydelse för barns fria lek. Det hade varit intressant att ha möjligheten till att utforska barns uppfattningar kring detta fenomen genom intervjuer. Förslaget till vidare forskning är att i stället för att endast ta hänsyn till pedagogernas syn, fördjupa oss i barnens upplevelser av social status och dess betydelse för dem. Att inkludera barnens perspektiv skulle ge oss en mer nyanserad förståelse för hur social status påverkar

deras fria lek och deras interaktioner med varandra, samt ifall de ens är medvetna om den sociala statusen. Därigenom kan vi få en syn kring barnens kunskaper och vetande kring den sociala statusen både generellt och i leken.

7.3 Hur vår studie kan bidra till professionsutvecklingen

Under vårt arbete har vi noterat hur barns sociala status har en viss betydelse i deras självkänsla och säkerhet kring sin sociala status. En möjlig slutsats som vi dragit är att barn som känner sig trygga och respekterade tenderar att ha bättre vänskapsrelationer som inte grundar sig genom maktpositioner. Därmed kan det vara av stor vikt att man jobbar för att stärka barns självkänsla och arbeta med att främja en känsla av tillhörighet för alla barn. Utifrån ett interkulturellt perspektiv handlar det om att ge barnen likvärdiga möjligheter i skolan, oavsett barnets, behov, bakgrund och förutsättningar (Arneback & Jämte, 2017, s.191). Arbetet med att kunna stärka barn som personer är att skapa en positiv självkänsla hos de, vilket pedagoger gör om barnen känner sig sedda, bekräftad och är en del av en social gemenskap (Arneback & Jämte, 2017, s.197).

I relation till vår professionsutveckling är det viktigt för oss lärare att adressera och vara medveten om dessa strukturer som upprätthåller hierarkier och ojämlikheter i samhället. Det handlar om att vi behöver ifrågasätta och motverka normer som förstärker de här skillnaderna. Men också att initiera aktiviteter och projekt där barnen får syn på orättvisor. Det är av stor vikt att som pedagog fundera över uppdraget, och får barnen att rikta sin blick utåt på världen. Genom att integrera ett interkulturellt perspektiv i arbetet med att stärka barns självkänsla och främja en känsla av tillhörighet kan man skapa en miljö där alla barn ges möjlighet att utvecklas och blomstra fritt, oavsett deras kulturella bakgrund eller identitet. Det handlar om att skapa en miljö där alla barn känner sig sedda, hörda och värderade för den de är, vilket i sin tur kan bidra till att minska de hierarkier och sociala klyftor som kan uppstå på grund av kulturella skillnader.

8. Referenser

- Andrews, N, McDowell, H, Spadafora, N & V. Dane, A. (2021). Using Social Network Position to Understand Early Adolescents' Power and Dominance Within a School Context. *School Psychology*, Vol. 37, s. 445–454
- Arneback, E. & Jämte, J. (2017). *Att motverka rasism i förskolan och skolan*. Första upplagan. Stockholm: Natur & Kultur.
- Axelsson, T. & Qvarsebo, J. (2017). *Maktens skepnader och effekter: Maktanalys i Foucaults anda*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3 uppl.). Stockholm: Liber.
- Cederborg, A. (2019). Power relations in pre-school children's play. *Early Child Development and Care*. DOI: 10.1080/03004430.2019.1637342.
- Dahl, M. (2011). *Barns sociala liv på fritidshemmet: En studie om praktikgemenskaper och alliansbildning i egenstyrda aktiviteter*. Diss., Göteborgs universitet. Göteborg: Univ
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Davidsson, B. & Patel, R. (2017). *Forskningsmetodikens grunder- Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Femte uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Jensen, M. (2013). *Lekteorier*. Lund: Studentlitteratur.
- Lago, L. & Elvstrand, H. (2019) "Jag har oftast ingen att leka med": Social exkludering på fritidshem. *Nordic Studies in Education*, Vol. 39, 2-2019 s. 104-120.
<http://www.divaportal.org/smash/get/diva2:1342094/FULLTEXT02.pdf> [2024-03-27]
- Li, Y. & Wright, M. F. (2013). Adolescents' Social Status Goals: Relationships to Social Status Insecurity, Aggression, and Prosocial Behavior. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(1), pp. 146–160, doi: <https://doi.org/10.1007/s10964-013-9939-z>.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Reviderad utgåva. Stockholm:
Vetenskapsrådet

Östlund, D. (2020). Exemplet intercultural education i USA 1925–41. I: Hill, H. (red.)
Perspektiv på interkulturalitet. Stockholm: Elanders, s. 111–151

9. Bilagor

9.1 Bilaga A

Allmänna frågor om intervjupersonen

- Hur länge har du arbetat på den här skolan?
- Hur många år har du varit verksam inom det här yrket?

Inledande frågor

- Kan du ge en överblick över skolgårdens utformning och hur den används av barnen under raster och på fritids?
- Hur skulle du beskriva begreppet status? Hur skulle du beskriva det i en barngrupp?

Deltagande

- Vilka faktorer tror du har en betydelse för barnens deltagande i leken på skolgården?
- Kan du dela med dig av några specifika exempel där du har sett skillnader i hur barn med olika sociala statuspositioner deltar i leken?

Följdfråga: Upplever du att det finns några återkommande mönster när barnen ska delta i varandras redan startade lekar?

- Upplever du att barn med olika sociala status deltar olika i leken på skolgården? På vilket sätt?

Inkludering

- Hur ser du att barnen samarbetar och inkluderar varandra under sina lekar på skolgården?
- Upplever du att barn med olika sociala status deltar olika i leken på skolgården? På vilket sätt?
- Hur tror du att barnens sociala status påverkar deras upplevelse av inkludering i leken? Finns det barn som tenderar att vara mer inkluderade än andra, och varför tror du det är så?
- Vilka strategier eller åtgärder har du observerat bland barnen för att inkludera andra som kanske har en lägre social status? Finns det exempel på barn som aktivt arbetar för att främja inkludering i leken?

Exkludering

- Har du observerat några mönster när det gäller vilka barn som tenderar att bli exkluderade?
- Vilka faktorer tror du bidrar mest till att ett barn kan känna sig utanför?

Osäkerhet/Beteende

- Är det tydligt att se vilka elever som har högre social status och inte? Hur ser ni det?
- Hur uppfattar du den sociala statusen bland barnen under leken?
- Hur tror du att barnens osäkerhet kring sin sociala status påverkar deras förmåga att känna sig inkluderade i leken? Finns det barn som påverkas mer av denna osäkerhet än andra, och i så fall varför tror du det är så?
- Finns det specifika beteenden som du har observerat hos barn som känner sig osäkra på sin sociala status under leken? Kan du beskriva några exempel?
- Hur påverkar barnens osäkerhet kring sin sociala status deras interaktioner med andra barn under den fria leken? Har du observerat några mönster eller trender i deras beteende i dessa situationer?

Avslutande frågor:

- Tror du att barn på skolgården har olika uppfattningar om varandras sociala status? Isåfall hur tror du dessa uppfattningar påverkar interaktionen under fri lek?
- Vilka åtgärder anser du kan främja en mer inkluderande lek miljö där alla barn, oavsett social status, känner sig välkomna och delaktiga?

9.2 Bilaga B

Observationsschema för leken på skolgården

Observations tillfälle	Tidpunkt	Barnens sociala status	Interaktion mellan barnen	Lekaktiviteter	känslor och reaktion-er	Kommentarer

9.3 Bilaga C

Information angående observationer!

Vi är studenter på ett av lärarprogrammen vid Södertörns högskola. Denna sista terminen på utbildningen skriver vi ett examensarbete som omfattar en mindre undersökning som är relevant för fritidshemmets praktik och vårt kommande yrke. Studien kommer att handla om hur den sociala statusen bland barnen kan ha för betydelse i deras fria lek ute på skolgården. För att samla in material till studien skulle vi gärna vilja besöka eran skola några dagar vecka 10 och eventuellt vecka 11. Vi skulle då vilja observera barnen på skolgården och sedan anteckna det vi ser som relevant till vår studie. Genomförandet av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och anonymisering. Detta betyder att barnets, familjens, personalens och verksamhetens identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet avidentifieras och inga personuppgifter kommer att hanteras (tex inspelningar/film, register med personuppgifter eller namn) kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Enligt Lärarutbildningens rutiner förstörs materialet efter avslutad utbildning. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA.

Med detta brev vill vi informera om studien samt be om ert medgivande för en observation på er skola.

Kontakta gärna oss eller vår handledare för ytterligare information!

Vänliga hälsningar,

Matilda Sylvén och Nancy Taylor Mwasongwe

